ഹസ്ത്യലക്ഷണദീപികാ

കടത്തനാട്ടു ഉദയവൎമ്മ തമ്പുരാൻ

ജനരംജിനി

അച്ചുകൂടത്തിൽ അച്ചടിപ്പിച്ചതു

നാദാപുരം

[illegible]

COPY RIGHT REGISTERED

അവതാരിക

—oo)o(oo—

നാട്യശാസ്ത്രം ജനങ്ങൾക്ക അറിവിനെയും രസ
ത്തെയും കൊടുക്കുന്നതാണെന്ന സൎവ്വജനസമ്മതമാ
ണല്ലൊ- എന്നാൽ ആയതിന്റെ പരിജ്ഞാനം ലെശം
പൊലുമില്ലാത്തവൎക്ക വെണ്ടപ്പെട്ട എണ്ണങ്ങളൊട കൂ
ടികളിക്കുന്നതും ഭൂതംകെട്ടി തുള്ളുന്നതും വളരെവ്യത്യാ
സമായി തൊന്നുന്നതല്ല- അതിനാൽ അല്പമെങ്കിലും
അതിൽ ജനങ്ങൾക്ക അറിവുണ്ടായിരിക്കെണ്ടത ആവ
ശ്യമാണെന്ന വിചാരിക്കുന്നു- അതിന്നുവെണ്ടി നാട്യ
ശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഒരംഗമായ കൈമുദ്രകളുടെ വിവര
ത്തെ കാണിക്കുന്നതായ ഈ ചെറുപുസ്തകത്തെ അച്ച
ടിപ്പിക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചതാണ- മലയാളികൾക്ക എ
ളുപ്പത്തിൽ അൎത്ഥം മനസ്സിലാകുവാൻ വെണ്ടി മലയാ
ളത്തിൽ ഒരു വ്യാഖ്യാനവും ചെൎത്തിട്ടുണ്ട- ഈ പുസ്ത
കം വളരെ അപൂൎവ്വമാകയാൽ മറ്റുപുസ്തകങ്ങളുമായി ഒ
ത്തുനൊക്കുവാനും ചില അസൌകൎയ്യങ്ങളാൽ അച്ചടി
പരിശൊധിപ്പാനും സംഗതിവരായ്കയാൽ അല്പം ചി
ലതെറ്റുകൾ ഇതിൽവന്നുപൊയിട്ടുണ്ട- രണ്ടാമത അ
ച്ചടിപ്പിക്കുമ്പൊൾ അതുകൾ പരിഷ്കരിക്കുന്ന

എന്ന

ഹസ്തലക്ഷണദീപികാ.

THE MALAYALAM IMPROVEMENT COMMITTEE.
10 NOV. 1921
COCHIN GOVERNMENT.

—— ൦ ——

വാസുദേവം നമസ്കൃത്യ ഭാസുരാകാരമീശ്വ
രം ഹസ്തമുദ്രാഭിധാനാദീൻ വിസ്തരേണ ബ്രു
വീമ്യഹം ॥ ൧

സുന്ദരസ്വരൂപനായ ശ്രീനാരായണനെ നമസ്കരിച്ചിട്ടു കൈമുദ്രകളുടെ പേർ മുതലായതിനെ ഞാൻ വിസ്താരമായി പറയുന്നു.

ഹസ്തഃ പതാകൊ മുദ്രാഖ്യഃ കടകൊ മുഷ്ടിരി
ത്യപി കൎത്തരീമുഖസംജ്ഞശ്ച ശുകതുണ്ഡഃ
കപിത്ഥകഃ ഹംസപക്ഷശ്ച ശിഖരൊ
ഹംസാസ്യഃ പുനരഞ്ജലിഃ അൎദ്ധചന്ദ്രശ്ച
മുകുരൊ ഭ്രമരഃ സൂചികാമുഖഃ പ
ല്ലവസ്ത്രിപതാകശ്ച മൃഗശീൎഷാഹ്വയ
സ്തഥാ പുനസ്സൎപ്പശിരസ്സംജ്ഞൊ വൎദ്ധമാന
ക ഇത്യപി ച അരാള ഊൎണ്ണനാഭശ്ച മു
കുളഃ കടകാമുഖഃ ചതുൎവ്വിംശതിരിത്യേതെ
കരാശ്ശാസ്ത്രജ്ഞസമ്മതാഃ ൨

പതാകം മുദ്രാഖ്യം കടകം മുഷ്ടി കൎത്തരീമുഖം ശുകതുണ്ഡം കപിത്ഥകം ഹംസപക്ഷം ശിഖരം ഹംസാസ്യം അഞ്ജലി അൎദ്ധചന്ദ്രം മുകുരം ഭ്രമരം സൂചികാമുഖം പല്ലവം ത്രിപതാകം മൃഗശീൎഷം സൎപ്പശിരസ്സ വൎദ്ധമാനകം അരാളം ഊൎണ്ണനാഭം മുകുളം കടകാമുഖം ഇങ്ങിനെ

ഇരുപത്തിനാല കൈകളാണ മുഖ്യമായിട്ടുള്ളത.

നമിതാനാമികാ യസ്യ പതാക സ്സകരസ്സ്യ
തഃ സൂര്യോരാജാ ഗജസ്സിംഹ ഋഷഭൊഗ്രാ
ഹ തോരണേന്ദ്ര ലതാ പതാകാ വീചി
ശ്ച രഥ്യാ പാതാള ഭൂമയഃ പുലിനം ഭാജനം
ഹർമ്മ്യം സായം മാദ്ധ്യാഹ്നികം പുലിനം ഉ പ
ൗലികമൃത്യുഭ്രാസശ്ച ചരണം ചക്രമാസനം
അശനിർഗ്ഗോപുരം ചൈത്യം ശകടം സൈന്യ
കുഡ്യകെന്ദ്ര കവാട മുപധാനഞ്ച പരി
ഘാംഗുലി ലതാഗ്ഗളെ ഷൾത്രിംശൽ ഭരതെ
നൊക്താഃ പതാകാ സ്സംയുതാ കരാഃ ന
ദിവസൊ ഗമനം ജിഹ്വാ ലലാടം ഗാത്ര
മെവച പ്രവശബ്ദശ്ച ശബ്ദശ്ച ഉത്ത
സൈകതപല്ലവാഃ ൧൦ അസംയുക്ത പ
താകാഖ്യാ ശേഹസ്യാ സ്സമീരിതാഃ—

മോതിരവിരൽ മദ്ധ്യത്തിൽ മടക്കിയാൽ അതിന്നു പതാകമുദ്രയെന്നു പേര — ആദിത്യൻ രാജാവ ആനസിംഹം കാള മുതല തോരണമാല വള്ളി കൊടിക്കൂറ തിരമാല വഴി പാതാളം ഭൂമി നാടിപ്രദേശം പാത്രം മാളിക സന്ധ്യാ മദ്ധ്യാഹ്നം മെഘം പുറം തൊടുക്കുന്നവൻ സഞ്ചാരം ചക്രം പീഠം വജ്രായുധം ഗോപുരം ചൈത്യം വണ്ടി ശാന്തം കട്ടിലം വാതിൽ തലയണ കിടക്കുകാല തഴുത ഈ നന്ന പദാർത്ഥങ്ങളെ രണ്ടു കൈകൊണ്ടും ദിവസം ഗമനം നാവ നെറ്റി ശരീരം എന്നപൊലെ എന്തശബ്ദം ഉത്തൻ മണൽതിട്ട തളിര ഈ ൧൦ പദാർത്ഥങ്ങളെ ഒരു കൈകൊണ്ടും പതാകമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

അംഗുഷ്ഠസ്യതു തർജ്ജന്യാ യദ്യഗ്രൊ മിളി

ത്താ ഭവേൽ ൧൧ ശേഷാ വിസൃഷ്ടിതാ യ
സ്യ മുദ്രാഖ്യസ്സകരോമതഃ ചൽനം ചല
നം സാങ്ഗ് സ്സമുദ്രസ്സാന്ദ്ര വിസൃതിഃ ൧൨
സർവ്വോ വിജ്ഞാപനം ചസ്ഥ മൃത്യുജ്ഞ്യാ
നമേവച ഉപവീതമുളൂഃ പ്രോക്താ ഷ
ഡ്വാഖ്യാസ്ത്രയോദശ ൧൩ പംക്ത്യാസ്തു സം
യുതാഃ പ്രോക്താ നാട്യസിദ്ധാന്ത വേദിഭിഃ
ചിത്തം ചിന്താഭിലാഷശ്ച സ്വയമേവ
വ തഥാസൃതിഃ ൧൪ പ്രാണാഃ ജ്ഞാനഞ്ച സൃ
ഷ്ടിശ്ച പശ്ചാൽ പ്രാണപരാഭവൌ ഭാ
വ്യൎത്ഥശ്ചനഞെൎത്ഥശ്ച ചതുൎത്ഥീകാരണോപി
താഃ ൧൫ അസംയുക്താ മുനീന്ദ്രേസ്തു ക
രാ മുദ്രാഖ്യയാ സ്മൃതാഃ

ചുണ്ടൻവിരലിന്റെയും പെരുവിരലിന്റെയും അ
ഗ്രങ്ങൾ തമ്മിൽ തൊട്ടുകയും ശേഷം വിരലുകൾ
തൊടീക്കാതിരിക്കയും ചെയ്താൽ അതിന്നുമുദ്രാഖ്യമുദ്ര എ
ന്നപേര. ചലനം ചലനം സാന്ദ്രം സമുദ്രം എടുതി
ങ്ങിയ്യമറതി എല്ലാമെന്ന അറിയിക്ക സാധനം മരണം
ധ്യാനം പൂണ്ണൂല യോഗേളുളത ഈ ൧൫- പദാൎത്ഥങ്ങ
ളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും മനസ്സ വിചാരം ആഗ്രഹം താ
ൻ സ്വരൂപം ജ്ഞാനം സൃഷ്ടി പ്രാണൻ പരിഭവം ച
തവാനുളളത ഇല്ലെന്നുളള ആയിക്കൊണ്ടെന്ന ഈ
൧൦- പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഒരുകൈകൊണ്ടും മുദ്രാഖ്യമുദ്രയി
ൽ കാട്ടണം.

അംഗുഷ്ഠാംഗുലി മൂലസ്ഥ സംസ്പൃശേദ്വദി മ
ധ്യമാം ൧൬ മുദ്രാഭിധാന ഹസ്തസ്തു കടകാഖ്യം

ബ്രഹ്മജത്തദാ വിഷ്ണുഃ കൃഷ്ണോ ഹലീബലോണഃ
സുപർണ്ണം ത്ര്യംബകം നിശാചരീ ഏവ നിദ്രാപ്ര
ധാനംയൊഷിൽ ശ്രീ വീണാതാരാസു ശൂല
ലം രക്ഷഃ കിരീടം പരിഘം വിശേഷഃ
സ്യന്ദനം പുനഃ ഏവ സഹാർത്ഥാ വിംശ
തികരാ സ്സംയുക്ത കടകാഹ്വയാഃ കുസുമം
ദർപ്പണം നാരീ ഹോമ സൌഭാഗ്യ വാച
കം ഏവ ശബ്ദസ്സുണീര സുരഭീ നിർദ്ദിഷ്ടാഃ
കടകാദിധാഃ അസംയുക്താ നവകരാ നാ
ട്യശാസ്ത്ര വിശാരദൈഃ ൩൦

ബ്രഹ്മമുദ്രവിടാതെ നടുവിരലിന്റെ അഗ്രം പെരുവ
രലിന്റെ മുട്ട തൊട്ടിച്ചാൽ അതിന്ന കടകമുദ്ര എന്നുപേ
ര നാരായണൻ ശ്രീകൃഷ്ണൻ ബലഭദ്രൻ ശരം സുപർണ്ണൻ
വെള്ളി രാക്ഷസി ഉറക്കം മൂധേവി ശ്രീഭഗവതി വീ
ണ നക്ഷത്രങ്ങൾ മാല ഉല്ലലം രക്ഷസ്സ കിരീടം ഗദായു
ധം വിശേഷം തേര ഒന്നിച്ചു എന്നത ഇരുപതും പദാൎത്ഥ
ങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും കുസുമം കണ്ണാടി സ്ത്രീ ഹോ
മം വിശപ്പ അല്പമെന്നത യാതൊന്നെന്നത ആവനാഴി
സൌരഭ്യമുള്ളത ഇന്ന പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഒരുകൈകൊ
ണ്ടും കടകമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

അംഗുഷ്ഠസ്യ കനിഷ്ഠപാൎശ്വ മാശ്രിതാംഗുല
യഃ പരാഃ ആകുഞ്ചിതാശ്ച യസ്യ സ്യുസ്സ
ഹസ്തോ മുഷ്ടി സംജ്ഞകഃ ഏഷ സ്ഥൈര്യേ
പത്നീലാവണ്യാ പുണ്യം ഭ്രാതശ്ച ബന്ധ
നം യോഗ്യം സ്ഥിതിശ്ച ഗൃൽഹാഷാകർഷണം
ചാമരം യമഃ ഏവ പങ്കമെഷ ധിശാ

ന്നം ത്യാഗ ക്ഷേത്രപാ വിക്രമ സ്ഥാപനം ത
ഥാ വന ഉൽകിണ്ണം പ്രസവശ്ചൈവ ഫ
ന്യാദ്യ പഞ്ചവിംശതിഃ മുഷ്ടിസംജ്ഞാ
മുനീന്ദ്രേന്ദ്രസു സംയുക്താഃ പരികീർത്തി
താഃ വം വൃഷഭാർത്ഥശ്ച ഉശാർത്ഥശ്ച ധിഗ്
ർത്ഥഃ സചിവ വൃഷാ ലംഘനം സഹനം
ഭാന മനുവാദാ ജയം ധനുഃ വജ്ര അ
സ ച്ഛൈബ്ധക വാക്യാർത്ഥ ജരാ ഹരണേ ഭൊ
ജനേ ആയുക്ത മുഷ്ടി നാമാനഃ കരാഃ പ
ഞ്ച ഭൈരാങ്കിതാഃ ഉന്നു

ചുണ്ടൻവരലിൻെറ ഒരു അരുവിൽ പെരുവിരൽ തൊട്ടുകയും മറ്റുള്ള വിരലുകളെല്ലാം മടക്കുകയും ചെയ്യാൽ അതിന്നു മുഷ്ടിമുദ്ര എന്നുപെര — തെരതെളിക്കുന്നവൻ വരം സെനൂദ്ദ്യും പൂണ്ണ്യ ഭൂതം ബന്ധനം യുദ്ധം ഗ്രഹ്ത ഇരിപ്പു കാലിൻെറപൊവടി പിടിക്കുക ചാമരാ ആന്തകൻ ചളി ഔഷധം ശാപം കുണ്ഡല ദാനം പ്രദക്ഷിണം കുഴിക്ക ഉപെക്ഷിക്കുക കുന്തം വിക്രമം തപിക്ക പിതൃക പ്രസവം ഇതു ൨൫ പദാർത്ഥങ്ങളെ രണ്ടു കൈകൊണ്ടും വെവ്വെറെ എറാചു ധിക്കരിക്ക മന്ത്രി അതിക്രമിക്ക സഹിക്ക ദാനം സമ്മതം ജയം വില്ലു ഞെക്കുക ഒന്ന വാത്സല്യം ഹരിക്ക ഭക്ഷണം ഇതു ൧൫ പദാർത്ഥങ്ങളെ ഒരുകൈകൊണ്ടും മുഷ്ടിമുദ്രയിൽ കാട്ടുന്നു —

കനിയസ്യനാമായുക്ത തിസ്രസ്സന്താഃ
പരാഃ അംഗുഷ്ഠസ്യ ജന്യം പാശ്ചം സാ
സ്പൃശേൽ ശേഷാഃ ഭാഃ വ കർത്തരീമുഖമി
ത്യാഹു ഹസ്തസംജ്ഞാവെദിനാഃ പാപഃ
ശ്രുത്വൈാ ബ്രാഹ്മണൊ ച കീർത്തിഃ കരാണാ

ഹംസ്രുതം വച്ചു ശൂന്ധിന്ദ്യിരഞ്ചി വംശാശ്ച
കുമ്യാശ്രൂവണൊ ഭാഷണൊ ഗതെ ദേവസ്സ്വ
നംഗ്ലഗയാ നാട്യത്തൈശ്രിത മുമ്ക്സിപ്പഃ ഗന്ധപൈഃ
വന്നു കത്തിരീഖുബഹാശ്യാസ്സു സംയുക്താഃ
ഷൊഡശസംതാഃ യുഷ്ടമൈത്ഥ്യക വചു
നംവെചനം സമയക്രമഃ നം ബഹ്വകതി
രസ്വുമബംച മത്ത്യാവക്രൂരം വിരൊധി
താ ബാടങ്കാ നിക്കലശ്ചാപി സൂത്ര
ത്തൈക്കത സ്സുഖമിരിതാഃ നഫ കത്തിരീഖുബഹ
ശ്യാശ്യാ അസംയുക്താ മരൈശചചി

ചെറുവിരൽ പൊക്കിയും പിന്നത്തെ മൂന്നുവിരലുകൾ അല്പം മടക്കിയും പെരുവിരലിന്റെ തലയെ ചൂണ്ടുവിരലിന്റെ തലയിൽ ഒരുഭാഗത്ത് തൊടിക്കയും ചെയ്താൽ അതിന്നു കത്തരീമുഖം എന്നു പെര — ചപലം തക്ഷ്ണം ശ്രവ്യാഷണൻ യശസ്സ ആനയുടെ കാമം ഭേദനം പ്രതം ഗൂഢി തിരം വംശം പിശപ്പു കൊൾക പറക ഗം അവസാനം നായാട്ടു ഈ പ്ര പദാർത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും നിർവാക്ക സമയഭേദം ബഹുവചനം തങ്ങൾ മനുഷ്യർ ചപം വിരൊധം കൂട്ടികിരി ഈഷ പര പദാർത്ഥങ്ങളെ ഒരു കൈകൊണ്ടും കത്തരീമുഖമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

ഭ്രൂലതെ വയമാ വക്രാ തജ്ജന്യം സ്പൃഷ്ട സം
യുതാ നഫ നമിതാനാമികാ പെരഷെ കഞ്ചി
തൊ ദഞ്ചിതെ തദാ ന കത്തുണ്ടക മിത്യാഹു
രാചാര്യാ ഭരതേഷ്ടാഃ നമ്പ പശ്യായ മ
കുശെ ഒചചച കനിഷ്ഠാവ പ്രയുജ്യതെ

ചൂണ്ടുവിരലിനെ പുരികംപൊലെ വളച്ചും ചചി

ത്രുവിരൽ മടക്കി അതിന്മേൽ പെരുവിരൽ വെക്കുക
യും മറ്റുള്ളവിരലുകൾ പൊങ്ങിച്ചുമടക്കയും ചെയ്യാൽ
അതിന്നു ശുകതുണ്ഡമുദ്ര എന്നു പെര — ആനതൊട്ടി പ
ക്ഷി ഇവരണ്ടുപദാൎത്ഥങ്ങൾമാത്രമെ ഈമുദ്രയിൽകാട്ടെണ്ടു
ഉള്ളു· അതുകൾ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും കാട്ടെണ്ടതാണ·

നമിതാനാമികാ പൃഷ്ഠ മംഗുഷ്ഠായദി സം
സ്ഥിതൽ തൎജ്ജ കനിഷ്ഠികാന്യ നമ്രാച യ
സ്മിംസ്സ സകരസ്തു തഃ കപിത്ഥാഖ്യശ്ച വി
ദഗ്ധിഃ നൃത്തശാസ്ത്ര വിശാരദൈഃ ലക്ഷ്മ
വാഗ്ദേവ്യൗ സംശയഃ പിഞ്ഛരം പൎയ്യസ്തദൎശ്ചാ
നിവൎത്തനം ബഹിഃ പൃഷ്ഠാവതരണെ പദ
വിന്യാസ ഇത്യപി ന്യാസ സംയുക്താസ്തു കപി
ത്ഥാംപ്യാ ദശഹസ്താ സ്സമീരിതാഃ * * * *

പവിത്രവിരൽ മടക്കിയും അതിന്മേൽ പെരുവിര
ൽതൊടിച്ചു ചെറുവിരൽ നല്ലവണ്ണം മടക്കുകയും ചെ
യ്യാൽ അതിന്നകപിത്ഥമുദ്ര എന്നു പെര— വല സംശയം
പീലി കുടിക്ക തൊടുക മടക്കുക പുറഭാഗം വഴിയെപൊ
റം എറങ്ങുക കാലടിവെക്കുക ഇൗ ൧൦ പദാൎത്ഥങ്ങളെ
രണ്ടുകൈകൊണ്ട കപിത്ഥമുദ്രയിൽ കാട്ടണം. • • •

അംഗുല്യശ്ച യഥാപൂൎവ്വം സംസ്ഥിതാ യദിയ
സ്യതു സഹദ്വയാ ഹംസപക്ഷ്യാഖ്യാ ഭ
ണ്യതെ ഭരതാദിഭിഃ ലക്ഷ ചന്ദ്രൊ വായു
ൎമ്മന്മഥശ്ച ദെവപൎവ്വത സാനവഃ നി
ത്യബൊന്ധവ: ശംഖാശ്ച ശിലാ സുഖമരന്ധ്ര
നം ൧൦ വസനം വാഹനം വ്യാജ ശ്ശയ
നം പതനം ജനഃ താഡനം ചാമരഞ്ചൈ
വ വ്യാപനം സ്ഥാപനം തഥാ ൧ ൭ ൭

ന്നം നമനഞ്ചാഥ മജ്ജനം ചന്ദനം തഥാ
ആലിംഗനഞ്ചാനുയാനം പാലനം പ്രാപ
ണം ഗദാ രമ്യ കപൊല മംസഃ കെശശ്ച
വിധെയാനുഗ്രഹൌ മുനിഃ ഇതിശബ്ദാഭി
ധെയശ്ച മത്സ്യപൂജന കഥരപാഃ രമ്യ ഹം
സപക്ഷാഖ്യ ഹസ്താസ്തു ചത്വാരിംശ ദ്വ
യൊത്തരാഃ സംയുക്താ നാട്യശാസ്ത്രജ്ഞൈഃ
കഥിതാ മുനിപുംഗവൈഃ രമ്യ യുഷ്മൽ ബ
ഹുത്വി ഛൽഗെന്ദ്രൽ ഇദാനീ മഹമഗ്ര
തഃ പരശ്ലൈഥ്തി രാഹപാന മുത്സംഗപ്രാപ്തി
വാരണെ രമ്യ അയുക്ത ഹംസപക്ഷാ
ഖ്യാ ഹസ്താ ഏകാദശസുതാഃ

വിരലുകളെല്ലാം ഉള്ളപ്രകാരം തന്നെ നിൎത്തിവെ ച്ചാൽ അതിന്നു ഹംസപക്ഷമുദ്ര എന്നു പെര — ചന്ദ്രൻ വായു കാമദെവൻ ദെവന്മാര പഴ്ചനം കൊണ്ടുകൂടി എല്ലാപ്പൊഴും ബന്ധുക്കൾ കിടക്ക ശിപാ സെന്നു വൃം മാറ സ്പൂന്നം വസ്ത്രം എടുക്കുക വ്യാജം കിടക്കുക വീഴുക ജനം അടിക്ക മാവെ വ്യാപിക്ക സ്ഥാപിക്ക പരിക നമസ്കാരം കുളിക്കുക ചന്ദനം ആലിംഗനം പി ന്നാലെപൊക രക്ഷിക്കുക പറഞ്ഞയക്കുക ഗദാ കവി ൾതടം ചുമല തലമുടി വിനയമുള്ളവൻ അനുഗ്രഹം മഹൎഷി ഇപ്രകാരം എന്ന മത്സ്യം പൂജിക്കുക ആമ ഇരു രമ്യ പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും നിങ്ങൾ വാത്തു കൊപം ഇപ്പൊൾ ഞാൻ എന്ന മുമ്പിൽ എന്ന വെ ണ്ണമഴ ജ്വാലാ വിളിക്കുക സമീപപ്രാപ്തി തട്ടുക ഇരു ഹ്മ പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഒരുകൈകൊണ്ടും ഹംസപക്ഷമു യിൽ കാട്ടുന്നു

പുരതൊ മദ്ധ്യമാംഗുഷ്ഠാപി പൃഷ്ഠത സൃജ്ജ
നിന്നയെൽ വന്ന കപിത്ഥ ഹസ്തസ്സ ത
ദാ പ്രാപ്നുയാൽ ശിഖരാഭിധാം സഞ്ചാരം
ചരണൌ നെത്രദീൎഘന്തു മാൎഗ്ഗമാൎഗ്ഗണെ
ര ൭ കൎണ്ണൊപാന്തം കരാശ്ലെഷൌ സം
യുക്ത ശിഖരാസ്മൃതാഃ

കപിത്ഥമുദ്രയെ വിടാതെ നടുവിരലിനെ മുമ്പൊട്ടും ചുണ്ടൻവിരലിനെ വഴിയൊട്ടും നിൎത്തിയാൽ അതിന്ന ശിഖരമുദ്ര എന്നു പെര — നടക്കുക കാലുകൾ കണ്ണുകൾ കാണുക വഴി അന്വെഷണം ചെവികൾ കുടിക്ക ഈ എട്ടുപദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടു ശിഖരമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

സംനതാ ശ്ലിഷ്ടദാഗ്രാഃ സ്യുസ്തൎജ്ജന്യംഗു
ഷ്ഠമദ്ധ്യമാഃ ശെഷ ഇതരെ ചൊന്നതൊ യ
ത്ര ഹംസാസ്യം തദീരിതം കനിഷ്ഠികാ മൃ
ദുസ്സൂത്രഃ പാണ്ഡരൊ നീലലൊഹിതൌ ന
കരുണാ രൊമരാജിശ്ച സംസ്മൃതാ മുനിപും
ഗവൈഃ ഹംസാസ്യ ഹസ്തൊത്ഥജ്ഞാ
രഷ്ടാംശ വഹ്നി സംയുതാഃ ഭ്ര വക്ഷാരംഭഃ
കെശരൊമ രെഖാ ത്രിവലി രിത്യപി ച
സംയുക്താസ്സു പതാകാരൊ ഹംസാസ്യാഖ്യാഃ
കരാസ്മൃതാഃ ൧൨

ചുണ്ടൻവിരലും പെരുവിരലും നടുവിരലും അഗ്രത്തിങ്കൽ തൊടിക്കുകയും അഗ്രങ്ങൾ ഇളക്കുകയും മറ്റുള്ള വിരലുകൾ പൊങ്ങിച്ചുപിടിക്കയും ചെയ്യാൽ അതിന്ന ഹംസാസ്യമുദ്ര എന്നു പെര — ദക്ഷി മാൎദ്ദവം പൊടി വെളുത്തത നീലിച്ചത ചുകന്നത കരുണ രൊമരാ

ജി ഈ രു പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും വൎഷാ
രംഭം തലമുടി രേഖ വയററങ്ങുള്ള കുടികൾ ഈ ര
പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഒരു കൈകൊണ്ടും ഹംസാസ്യമുദ്രയിൽ
കാട്ടുന്നു.

കരശാഖാസ്തു വിശ്ലിഷ്ടാ മദ്ധ്യം ഹസ്തത
ലസ്യതു കിഞ്ചിദാകുഞ്ചിതം യസ്യ ലുഠിതം
സൊംഗുലിഃ കരഃ ദ്രുവ പ്രവൎഷം വമനം
വഹ്നിഃ പ്രവാഹഃ പ്രസാദഃ പ്രീതാമുഖ
ജഃ കമ്പലജൈവ സന്താപഃ സംഭ്രമസ്ത
ഥാ ത്രിമ നദീസ്ഥാനം പ്രവാഹശ്ച തഥാ
രം നാട്യകോവിദൈഃ സംയുതാംഗുലിനാ
മാന്തോഹസ്യാ പഞ്ചമശോഭിതാഃ ദ്രുമ ത
യ്യ ലതാംഗുലിനാ മാനാ വൃഷാവെചകരൈൎത്ത
സ്യതെന്ന ശാഖാ ക്രോധശ്ച വിദപാന്ദിന്നാ
ട്യശാസ്ത്ര വിശാരദൈഃ ഭൂ

വിരലുകളെല്ലാം തമ്മിൽ തൊടിക്കാതെ നിൎത്തുകയും ക
യ്യിന്റെ അടി കുറഞ്ഞൊന്നു മടക്കുകയും ചെയ്യാൽ അ
തിന്നു അംഗുലിമുദ്ര എന്നു പേര — അതിവൎഷം ശത്രു
അഗ്നി കതിര കറിവരമ്പും പ്രകാശം തലമുടി കം
ഡലം കൂട പരിഭ്രമം എല്ലായ്പൊഴും എന്നു നദി സ്ഥാ
നം ഒലിപ്പു ചൊര ഇരു പതു പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടു കൈ
കൊണ്ടും മരക്കൊമ്പു ദ്വേഷ്യം ഇതരണ്ടും ഒരു കൈ
കൊണ്ടും അംഗുലിമുദ്രയിൽ കാട്ടുന്നു.

അംഗുഷ്ഠം തൎജ്ജനിഞ്ചാപി വൎജ്ജയിത്വേതത
രാഃക്രമാൽ ഉന്നമാകുഞ്ചിതാ യത്ര സൊംഗു
ലചന്ദ്രകരസ്തതഃ ഭൂ യദ്യൎത്ഥീശ്ച കിമൎത്ഥ
ശ്ചവൈവശ്യൎയ്യൎത്ഥനന്ദേലയശ്ചൈവ

വംസ്ത്രിശാഖാപി ത്രുണം പുരുഷകന്തളം ഏ
സംയുക്താസ്സ്വപദ്യ ചന്ദ്രാഖ്യാ ഹസ്താനവ
സമീരിതാഃ പ്രസ്ഥാനം മന്ദഹാസശ്ചാപികിം
ശബ്ദശ്ചാപി കുസനം ശ്ലൃ അസംയുതാ
ൎദ്ധചന്ദ്രാഖ്യാശ്ചതാരഃ സംസ്പൃതാഃ ക
രാഃ

പെരുവിരലും ചൂണ്ടാൻവിരലും ഒഴിച്ചു ശേഷമുള്ളവ ക്രമത്താലെ കുറഞ്ഞൊന്നു മടക്കിയാൽ അതിന്നു അൎദ്ധചന്ദ്രമുദ്ര എന്നു പെര — എങ്കിൽ എന്നത എന്തിനായിക്കൊണ്ടെന്ന പാരാവശ്യം ആകാശപ്രദെശം സ്വീകൃതി ദൈവം ഓൎമ്മത പൂല്ല പുരുഷന്മാരുടെതലമുടി ഇന്ന പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും പുറപ്പാട മന്ദഹാസം എന്തെന്ന നിന്ദാ ഇന്നവ പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഒരു കൈകൊണ്ടും അൎദ്ധചന്ദ്രമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

മദ്ധ്യമാനാമികാ നമ്രെ അംഗുഷ്ഠോപി പ
രസ്പരം ശ്രിന്ന യദ്ധ്യാരഭെരൻസ്പൃശായ മുക
ലസ്സുകരൊമതഃ ദംഷ്ട്രാ വിയൊഗൊ ജംഘാ
ച നിതംബൊ വെദസൊദരെന്ന നാസ്യം
ദൈത്യാൾ്ൽവലം വെഗിച്ചിശാചഃ പുഷ്ഷിതി
ത്ര്യപി ഏകാദശ സമാഭിഷ്ഠാ സ്സംയുക്ത
മുകുരാഃ കരാഃ നൃക വിമതൊ ഭ്രമരൊ ര
ശ്മിഃ കൊപസ്സൂഷ്ഠ ച കങ്കണം ഗ്രീവാംഗ
മം നിഷെധൊ പിത്ര്യയുക്ത മുകുരാനവ നവ

നടുവിരലും മോതിരവിരലും പെരുവിരലും മടക്കി അവററികളുടെ അഗ്രം തൊട്ടുവാൻ ആരംഭിക്കുന്ന തക്കവണ്ണം നിൎത്തിയാൽ അതിന്നുമുകുരമുദ്ര എന്നു പെര — ദംഷ്ട്രാവിരഹം കണങ്കാല ആരപ്രദെശം വെദം സൊമ

രൻ തുണ ഉരളു വെറൊളുവൻ പിശാച പൃഷ്ഠി ഇവ ൧൧ പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും അനിഷ്ഠാൻ വണ്ടു രശ്മി കൊപം നപ്തത വള കഴുത്ത തൊളുവള നിഷേധം ഇവ ൯ പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഒരുകൈകൊണ്ടും മുകുരമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

നമിതാ തൎജ്ജനീ യസ്യ സപാൎശ്വാ ഭ്രമ
രാഖ്യയഃ ഗരുൽഗാനം ജലം ഛത്രം മന്തി
കണ്ണേമനീഷിഭിഃ ഏനു ഭ്രമരാഖ്യാഖ്യസം
യുക്താ ഫാഖ്യാഃ പഞ്ചസമീരിതാഃ ഗന്ധ
ൎവ്വോ ജന്മഭിതിശ്ച രൊദനം നാട്യകൊവി
ദൈഃ ഏഷ ഭ്രമരാഖ്യാഖ്യ സംയുക്താശ്ച
ത്വാരസ്സമീരിതാഃ

ചുണ്ടൻവിരൽ നടുവിൽ മടക്കിയാൽ അതിന്നു ഭ്രമരമുദ്ര എന്നു പെര — ചിറക പാട്ടു ജലം കട അനുരച്ചെവികൾ ഇവ ൫ പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടു കൈകൊണ്ടും ഗന്ധൎവ്വൻ ഉണ്ടാക ഭയം കരയുക ഇവ ൪ പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഒരുകൈകൊണ്ടും ഭ്രമരമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

മദ്ധ്യമാനാമികാ പൃഷ്ഠ മംഗുഷ്ഠൊ യദി
സംസ്പൃശെൽ ഏഷാ കനിഷ്ഠികാ കുഞ്ചിതാ
ച സൂചീമുഖകരസ്സസഃ ഭിന്ന മുല്പതനം
ലൊകൊ ലക്ഷ്മണഃ പാതമന്ത്യതഃ ഏഏ മാ
സൊ ഭൃശിഥിലം പാല്യൊ യുക്താ സ്സൂചീമു
ഖാദശ ഏകഃ കഷ്ടം ജഘന്യശ്ച ബഹു
ക്തിഃ ശ്രവണം കഥാ ഏഷ പരായമെതെ
രാജ്യശ്ച കിഞ്ചിത്സാക്ഷിഹി രാസനം ആഗ
ച്ഛ ഗച്ഛ യുഗ്മായ സൂചീമുഖകരാ സ
താഃ ഏച്ച ഷൊഡശൈവഹി നാട്യജ്ഞൈഃ

രസംയുതാ മനീഷിഭിഃ

നടുവിരലും മോതിരവിരലും മടക്കി അതുകളുടെ
പുറത്തെ പെരുവിരൽ വെക്കുകയും ചെറുവിരൽ നി
ല്പവണ്ണം മടക്കുകയും ചെയ്താൽ അതിന്ന സൂചീമുഖമു
ദ്ര എന്ന പെര — ഭേദിച്ചത മെല്ലെഴുതുക ശ്ലോകം
ലക്ഷ്മണൻ പതനം മറ്റൊന്ന മാസം പരികം ശിഖാ
ലം വാല ഈ ൧൦-പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും ഒ
രുത്തൻ കഷ്ടം കൂടും അന്യൻ. ബഹുവചനം ചെവി
കുലാ പക്ഷ ഇവൻ ഇവര രാജ്യം അല്പം സാക്ഷി
നിരസിക്ക വാ എന്ന പൊ എന്ന ഈ ൧൫- പദാൎത്ഥ
ങ്ങളെ ഒരു കൈകൊണ്ടും സൂചീമുഖമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

മുഷ്ട്യൊന്നാമികാപ്രലഭ്യാ അംഗുഷ്ഠൌ യദി
സംസ്പൃശെൽ നന്ദ- യസ്യാസ്സ ന്നത
ഹസ്താഗ്രൈസ്തഃ പല്ലവഃ സകരസ്സതഃ വ
ജ്രം ചെച്ഛത്രശൃംഗഞ്ച ശൊകന്നെത്രനി
ശീമാ ൧൦- മഹിഷഃ പരിഘഃ സ്ത്രീസൊ
ജന്തുശൃംഗഞ്ച വെഷ്ടനം സംയുതാ പ
ല്ലവാഖ്യാസ്തു കരാ നവസമീരിതാഃ ൧൫ ജ
രം പഞ്ചം ധൂമശ്ച പുച്ഛം വെത്രഞ്ച
ശാലയഃ അയുക്ത പല്ലവാഖ്യാസ്തു പാൎശ്വാഃ
ഷൾ സമുദീരിതാഃ ൧൨

പെരുവിരൽ മൊതിര വിരലിന്റെ മുരട്ട ചെൎത്താ
ൽ അതിന്ന പല്ലവമുദ്ര എന്ന പെര — വജ്രായുധം
കൊട്ടമുടി പരുച്ചെവികൾ കണ്ണിന്റെനീളം പൊത്ത
അയുധവിശെഷം കന്തം ജന്തുക്കളുടെകൊമ്പു ഈ
ഈ ൧൦-പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും ഉരം ചുരു
ക്ക വാല പുരകൊല ധാന്യവിശെഷങ്ങൾ ഇവ ന്യ·

ഘടാനന്ദങ്ങളെ ഒരു കൈകൊണ്ടും പല്ലവമുദ്രയിൽ കാ
ട്ടുന്നു:-

അംഗുഷ്ഠഃ കുഞ്ചിതാകാരസ്ത്വംഗുലിന്നി മിചമാ
ശ്രിതഃ യദി സ്യാൽ സകഃ ഉക്തോംഗുലോകൊ
ത്രിപതാകാഖ്യമുദ്രയൊഃ ഉന- അന്യമാനം
ധ്യാനം ശരീരം യാചനം ബുദ്ധിയെ
യെന്നിവ ത്രിപതാകാഖ്യാ സ്സംയുക്താ സ്സംസ്ഥ
താഃ കരാഃ ൧൭

പെരുവിരൽ കുറഞ്ഞൊന്നു മടക്കി ചൂണ്ടൻവിരലി ന്റെ ഒരു മുട്ടു ചെയ്താൽ അതിന്നു ത്രിപതാകമുദ്ര യെന്നു പെര— അന്യമാനം ആദി എടൊ എന്ന വി നം ശരീരം യാചിക്ക ഇവ നു- പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടു കൈകൊണ്ടു ത്രിപതാക മുദ്രയിൽ കാട്ടുന്നു:-

മദ്ധ്യമാനാമികാ മദ്ധ്യമംഗുഷ്ഠൌ യദി സം
സ്പൃശേൽ മൃഗശീൎഷക ഹസ്തോയം കഥി
തഃ കവിപുംഗവൈഃ ൧൮- അയുക്ത എ
വ ഹസ്തോയം മൃഗെച പരമാത്മനി

നടുവിരലും മൊതിരവിരലും അല്പം മടക്കി അവ റ്റകളുടെ ഉള്ളിൽ നടുവിലെ രെഖയൊട പെരുവിര ലിന്റെ തലതൊടിച്ചാൽ അതിന്നു മൃഗശീൎഷക മുദ്ര എന്നു പെര— മൃഗം പരമാത്മാവ ഇവ രണ്ടു പദാൎത്ഥങ്ങ ളെ മൃഗശീൎഷക മുദ്രയിൽ കാട്ടുന്നു ഇതുകൾ രണ്ടു കൈകൊണ്ടും ആകുന്നു-

സ്പൃശേൽ പ്രദെശിനീയത്ര രെഖാ മംഗു
ഷ്ഠ മദ്ധ്യഗാം ൧൯- കുഞ്ചിതൊദഞ്ചിതാ
ശ്ശേഷാ സ്സഹസ്തൊ വൎദ്ധമാനകഃ ശ്രീ
കുണ്ഡലം രത്നമാലാ ജ്ഞാനയൊഗീച ഭദ്ര

ഭിഃ ഉദ്ധൃതാംഗുഷ്ഠാഃ പ്രോക്താഃ ഹസ്ത്യാഃ ഷൾ
സംയുതാ വൎദ്ധമാനകാഃ ആവൎത്താ നാഭി
കൂപൈശ്ച ത്രയോ ഹസ്ത്യാസ്യ സംയുതാഃ

ചൂണ്ടൻ വിരല പെരുവിരലിന്റെ നടുവിലെ രെഖയിൽ ചെക്കയും മറ്റുള്ള വിരലുകൾ ക്രമെണ പൊങ്ങിച്ചു മടക്കയും ചെയ്താൽ അതിന്ന വൎദ്ധമാനക മുദ്ര എന്ന പെര — സ്ത്രീകളുടെ കണ്ഠലം രത്നമാല ചുട്ടി യൊഗി പെരുമ്പറ ആനക്കാരൻ ഈ ൬ പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും ചുഴിച്ച നാഭിപ്രദെശം കിണറ ഈ ൨-പദാൎത്ഥങ്ങളെ ഒരുകൈകൊണ്ടും വൎദ്ധമാനക മുദ്രയിൽ കാട്ടണം-

തൎജ്ജനീ മദ്ധ്യമാം രെഖാം മംഗുഷ്ഠോ യ
ദി സംസ്പൃശെൽ കുഞ്ചിതൊദഞ്ചിതാശ്ചാ
ന്യാ അരാളസ്സകരസ്തഃ പ്രോ മൂഢൊ വൃ
ക്ഷശ്ച കീലശ്ച കുഗ്മശ്ചാങ്കുരഃ കരാഃ അ
രാളകാസ്യ ചൈതെ കഥിതാ നാട്യകൊ
വിദൈഃ വൃഥ

പെരുവിരൽ ചൂണ്ടൻവിരലിന്റെ നടുവിലെ രെഖയിൽ ചെൎത്ത മറ്റുള്ള വിരലുകൾ പൊങ്ങിച്ച മടക്കിയാൽ അതിന്ന അരാളമുദ്രയെന്ന പെര — മൂഢൻ വൃക്ഷം കറി മൊട്ട മുള ഈ ൫-പദാൎത്ഥങ്ങളെ അരാള മുദ്രയിൽ കാട്ടണം- ഇതുകൾ രണ്ടുകൈകൊണ്ട കാട്ടെണ്ടതാകുന്നു-

ഊൎണ്ണനാഭ പദ്മാകരൌ പഞ്ചാംഗുല്യശ്ച യ
ത്രഹി ഊൎണ്ണനാഭാഭിധഃ പ്രൊക്തഃ സ്വഹ
സ്തൈ മുനിപുംഗവൈഃ ധ്വജ തുരംഗശ്ച ഫ
ലം വ്യാഘ്രൊ നവനീതം ഹിമം ബദ്ധ

അംഭോജമുകുളോൎണ്ണനാഭാഖ്യാ ഹസ്താസ്സവൈവ
വ സംയുതാഃ ൧൩—

വിരലുകളെല്ലാം വണ്ണാന്റെ (എട്ടുകാലി) കാലുകൾ പൊലെ നിൎത്തിയാൽ അതിന്ന ഊൎണ്ണനാഭമുദ്ര എന്ന പെര—കത്തിര കായ നരി വെണ്ണ മൊത്ത വളരെ താമരപ്പൂവ ഇൗ ൭ പദാൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ട ഊൎണ്ണനാഭമുദ്രയിൽ കാട്ടുന്നു

പഞ്ചാനനാമംഘ്രിനാഞ്ച യദ്ധ്യഗ്രൊമിതിതെ
ഭവെൽ നവനീതം യത്രച്ചവിംശത്യൈ കകു
ളാദ്യ കരൌ ബദ്ധ്യൈ ഉൎവ്വ സ്തുഗദെ
ചാമരൊമ്മാനി വൃദ്ധിസതിൎമ്മ കൂമാചാരയാഃ
മതംഗ വഹി കരാഃ കഥിതാ നാട്യവെ
ദിഭിഃ ൧൪

അഞ്ചുവിരലുകളുടെയും അഗ്രങ്ങൾ നല്ലവണ്ണം ചെൎത്താൽ അതിന്ന മുകുളമുദ്ര എന്ന പെര—കമ്പകൻ വാനരം പാട്ടും മറക്കുക ഇൗ ൪ പദാൎത്ഥങ്ങളെ മുകുളമുദ്രയിൽ കാട്ടുന്നു—

മദ്ധ്യമാ തൎജ്ജനീ മദ്ധ്യമംഗുഷ്ഠഃ പ്രവിശെ
ദ്യദി ശെഷാസ്സന്നാമിതാ യത്ര സഹായകൃഃ
കടകാമുഖഃ പ്രൊക്തഃ കഞ്ചുകഃ കിങ്കരഃ ശ്രു
ഗരാ മല്ലാ ബാണ വിമൊചനം ബന്ധ
നഞ്ച ഷഡ്വൈതെസ്വൃഃ സംയുക്താഃ കട
കാമുഖാഃ ൧൫

നടുവിരലിന്റെയും ചൂണ്ടാൻവിരലിന്റെയും നടുവിൽ പെരുവിരൽ ചെൎത്ത മറ്റുള്ള വിരലുകൾ മടക്കിയാൽ അതിന്ന കടകാമുഖമുദ്ര എന്ന പെര—കഞ്ചുകം ഭൃത്യൻ ശൂരൻ മല്ലൻ ശരം വിടുക കെട്ടുക

ഇന്ന അൎത്ഥങ്ങളെ രണ്ടുകൈകൊണ്ട കടകാമുഖമുദ്രയിൽ കാട്ടണം

※ സംബൊധനാ വധിഹന്തൃ ചഹംസപക്ഷകരസ്മൃത നിശ്ചയെ ശുകതുണ്ഡാഖ്യ കരഃസംയുത എവഹി ഉദ്യ

സംബൊധനായും ഹന്തൃവും ഹംസപക്ഷമുദ്രയിൽകാട്ടണംനിശ്ചയമെന്നുള്ളത രണ്ടുകൈകൊണ്ട ശുകതുണ്ഡമുദ്രയിൽ കാട്ടണം—

ഇതി ഹസ്തലക്ഷണ ദീപികായാം

പ്രഥമഃ പരിച്ഛെദഃ

സമാന മുദ്രഃ

സമീപസമയെന്ന തുല്യെന സമെന്ന ദാനവ കൈന്നെപൊൾ സരൊജലെതുല്യ ഹന്തൃ തുല്യെവരുണ വാരിധി വനു ലാവണ്യ ശ്രെഷ്ഠതുല്യ ചിത്തബുദ്ധി സമാനകെക്രൂരശത്രു സമകരെന്ന സമെന്നസൈനികശ്ശ്രുകെന നാം സമഹന്തൃന സ്വീസ്വപാദെന തുല്യനിശ്വാസ ഗൽഗദെന ജയശക്തി തുല്യഹന്തൃ തുല്യെന പുണ്യശ്ലൊകൌ ന്നെന നൃപ തമ പ്രിയാമെ ദെ തുല്യതുല്യനഖ ദിഢ നിശ്ചയമെന്നു വൃക്ഷതുല്യതുല്യദെ അപ്പവ ദൃ സമാനമെന നദ ജപാലായുമെന തുല്യപന്നെന ജ്യൊതിമെനു സമാനകെന നക്ഷലൊ ദെന്നതുല്യെന

സ്തൈവിജയ ലക്ഷ്മണൊന്ന അനശത്രുല്ല
സംഹാരവൈരവ ത്തുല്യ പാലന കർമ്മണി
ധ്വജങ്ങൾന്ന് തുല്യഫല ന്ന സമാനാദേപ്
യെന്നവനെ നം തുല്യ സമ്മാ പാ പൈവ്
ശ്രീസാമെപാനാതു ഗന്ധാരമൊസംകിഷന്ന
തുല്യഫാ ന്ന സഭാകശന്ന സമാനാകെന്നത്രി
പാരന്ദ്ര മൊഷന്നു തുല്യാദെന്ന സമാന
സ്സുശ്രസംഗതി സമ്മാന്ന ധന്യഗംടിന്ന
സപന്നവാദ്യ സമാനക ന്ന പൂകാദക്കം
തുല്യഫാ പ സമാനൊന്ന നൃഹ്ദാഗ്രയെന്ന
വിപ്പാരശയ്യെഷുതുല്യകല്പക്ഷപ്യാക്കന്ന
സമെന്ന ന്ന സമാനന്ന ചാരസംജാരന്ന
തുല്യതുധനഫാടകെ ബിംബപ്പെടേന്ന പ
തുല്യന്ദെന്ന സന്ദേഹവിപരീതകെന്ന നൂ
മഹീനിവൃത്തിനെ തുല്യ പുരാതപാചകെ
സമെ ഗൊദക്ഷിണാ തുല്യഫാപ്പസ
മെന്നരജകകിങ്കരന്ന നന്ന ഭൃകമ്പചന്ന തു
ല്യഫപ്പാരെന്ന കിലസൂചീസമാനകെ
തന്മല്ലാനീ തുല്യഫലപ്പന്ന കഥിതാനാത്യ
വെദിഭിഃ ൧൦൦

സമീപവും സമയവും- അസുരനും രാക്ഷസ
നും- പൊയ്കയും ജലവും- വരുണനും സമുദ്രവും-
സൈന്ദവ്യവും അലങ്കാരവും- മനസ്സും ബുദ്ധിയും- കു
പിതനും ശത്രുവും- സേനയും ശൂദ്രനും- സിദ്ധനും
പാകവും- ഭിക്ഷശാസവും എടുത്തൊണ്ടുവിറച്ച ശ
ബ്ദിക്കലും- ജയവും ബലവും- പുണ്യവും ഗുണവും-
ഇരിട്ടും രാത്രിയും- ഉറപ്പും നിശ്ചയവും- അമൃതും മ

ദ്രവ്യം- ജലബിന്ദുവും അല്പവും- ജ്വാലയും പുകയും- യുധിഷ്ഠിരനും ഭീമനും- നകുലനും ഭരതനും- അൎജ്ജുനനും ലക്ഷ്മണനും- ശത്രുഘ്നനും സഹദേവനും- ലക്ഷണവും കൎമ്മവും- കൊടിമരവും പടിയും- അഹങ്കാരവും യൌവനവും- മോഹാലസ്യവും വിവശതയും- പാതാളവും ഗുഹയും- മാസവും പക്ഷവും- സഭയും ദേശവും- കുത്തിനോക്കയും കയറും- തൊടുകയും സംഗതിയും- ധന്യനും ഗംഭീരനും- ശബ്ദവും വാദ്യവും പൂജയും ഭക്തിയും- ബന്ധുവും ആശ്രയവും- വിചാരവും കിടക്കയും- കലങ്ങിയതെന്നും പരവശതയും- ചാരപുരുഷനും സഞ്ചാരവും- ധനവും പൊന്നും- ബിംബവും പലിശയും- സംശയവും വിപരീതവും- ഭൂമിയും നിവൃത്തിക്കയും- പണ്ടെന്നും അതന്നും- പത്രവും തെക്കേദിക്കും- വണ്ണത്താനും ഭൃത്യനും- പരിക്കെകൊടിയും കുചവും- കുറിയും സൂചിയും- പരുക്കവും വാട്ടവും- ഇവയെല്ലാം ഇരണ്ടിരണ്ടായിട്ടു ദൃഷ്ടാന്തങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാട്ടേണ്ടതാകുന്നു-

നാഥഃ പിതാ ഗുരുസ്തുല്യാ ലീലാഭൂത്ഥോത്സ
വാസ്സമാ ധൈൎയ്യാരംഭേ സമൌ തുല്യാ സി
ദ്ധ്യുത്ഥിതൌ ഫലം നവാഃ ഉത്സവോഹരാ
ഗ വിശാലാസോ സ്തുല്യാ സ്തുല്യകരാ സുതാഃ
പാപാപരാധ ദോഷാശ്ചതാകാൎയ്യഗൃഹ ജ
ടായുഷഃ ഫലേ വിളംബാക്രമമന്ദാശ്ച തുല്യ
ഫാൎയ്യാ സ്സമീരിതാഃ വിഷാദവ്യാധി ദുഖാ
നി സമഹാസ്യാനി കേവലം ഫലം

നാഥൻ അച്ഛൻ ഗുരു- ലീലയുത്ഥാ ഉത്സവമാക ഉത്സവപോലെ ധൈൎയ്യം ആരംഭം- സിദ്ധ്യൻ- ഫലം

ണ്ണം ഫലം പുത്രതായ്യു- സ്നേഹം അനുരാഗം വിശ്വാസം- പാപം അപരാധം ദോഷം- ഗരുഡൻ ഹംസം ജ്യായസ്സു- താമസം ക്രമം മന്ദമായതു- ഇതുകൾക്കൊരു പൊലെ കാട്ടേണ്ടതാകുന്നു-

മിശ്രമുദ്രാഃ

വൈധവ്യംസുരതം യുദ്ധം രാമസ്ത്രീദാനമു
ത്യപിഷൾത്രപഞ്ച സമാഖ്യാതാ ഹസ്താഃക
കർത്തരീയഃ ൧൦൪

വൈധവ്യം സംഭോഗം- യുദ്ധം ശ്രീരാമൻ സ്ത്രീയെകൊടുക്കുക- ഇന്നഞ്ചുപദാൎത്ഥങ്ങളെ കടകമുദ്രകൊണ്ടും മുഷ്ടിമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടുന്നു-

ഇന്ദ്രശ്ശിഖര മുഷ്ടിസ്യാൽ പ്രിയെഹം
സാസ്യമുഷ്ടികഃ ബ്രഹ്മാ കടകപക്ഷസ്സ്യാ
ൽശിവസ്തു മൃഗപക്ഷകഃ ൧൦൫

ഇന്ദ്രനെ ശിഖരമുദ്രകൊണ്ടും മുഷ്ടിമുദ്രകൊണ്ടും പ്രിയനെ ഹംസാസ്യമുദ്രകൊണ്ടും മുഷ്ടിമുദ്ര കൊണ്ടും ബ്രഹ്മാവിനെ കടകമുദ്രകൊണ്ടും ഹംസപക്ഷമുദ്രകൊണ്ടും ശിവനെമൃഗശീൎഷമുദ്രകൊണ്ടും ഹംസപക്ഷമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടുന്നു-

കർത്തരീമുഖമുഷ്ടിസ്തു വിദ്യാധര ഉദാഹൃതഃ
യക്ഷസ്തു പക്ഷമുഷ്ടിസ്യാൽ മദ്ധ്യേ ചന്ദ്രാ
ൎദ്ധമുഷ്ടികഃ ൧൦൬

വിദ്യാധരനെ കർത്തരീമുഖമുദ്ര കൊണ്ടും മുഷ്ടിമുദ്രകൊണ്ടും യക്ഷനെഹംസപക്ഷ മുദ്രകൊണ്ടും മുഷ്ടിമുദ്രകൊണ്ടും മദ്ധ്യപ്രദേശത്തെ അൎദ്ധചന്ദ്രമുദ്രകൊണ്ടും

മുഷ്ടിമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടണം.

കർത്തരീ കടകാ ശാസ്ത്രം കാല്യമാസ്യ പതാ
കയാ പതാക കടകാ മാസ്യം തദ്വദേവ
പഗൌസൃതാ ൧൨൭

ശാസ്ത്രത്തെ കർത്തരീമുഖമുദ്രകൊണ്ടും കടകമുദ്രകൊണ്ടും പ്രഭാതത്തെ ഹംസാസ്യമുദ്രകൊണ്ടും പതാകമുദ്രകൊണ്ടും അപ്രകാരം തന്നെ ഗോവിനെയും കാട്ടണം.—

കർത്തരി കടകം കന്യാ ശ്രീവത്സം ശിഖരാ
ഞ്ജലിഃ വർദ്ധമാനക ഹംസാസ്യ സ്ത്വധ
രഃ പരികീർത്തിതഃ ൧൨൮

കന്യകയെ കർത്തരീമുഖ മുദ്രകൊണ്ടും കടകമുദ്രകൊണ്ടും ശ്രീവത്സത്തെ ശിഖരമുദ്രകൊണ്ടും അഞ്ജലിമുദ്രകൊണ്ടും അധരത്തെ വർദ്ധമാനക മുദ്രകൊണ്ടും ഹംസാസ്യമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടണം.

പതാകമുഷ്ടി ഹിംസായാം പ്രതിബന്ധ
സ്തഥൈവച പതാക മുകുളൌ ഹസ്തൌ സു
ഗ്രീവാംഗദ ബാലിനഃ. ൧൨൯

ഹിംസയെ പതാകമുദ്രകൊണ്ടും മുഷ്ടിമുദ്രകൊണ്ടും അപ്രകാരംതന്നെ തടവിനെയും സുഗ്രീവൻ അംഗദൻ ബാലി ഇവരെ പതാകമുദ്രകൊണ്ടും മുകുളമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടണം.

സംയുക്ത ഹംസപക്ഷാസ്യഃ കിശാ ഹനൂ
മദാദയഃ പതാകാ കർത്തരീ പാദ്യഃ പത്തന
നം ശകന്ധരഃ ൧൩൦

ഹനുമാൻ തുടങ്ങിയ വാനരന്മാരെ രണ്ടുകൈകൊണ്ടുമുള്ള ഹംസപക്ഷമുദ്രകൊണ്ടും ഭവനത്തെയും രാവ

ന്നെയും പതാക മുദ്രകൊണ്ടും കർത്തരീമുഖ മുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടണം-

അഞ്ജലി കടകഃ പ്രോക്തോ യാഗഃ പല്ല
വ മുഷ്ടികഃ ഹംസഃ കടകമുദ്രാഖ്യാ സ
ത്യം ധർമ്മശ്ച സംസ്മൃതിഃ

യാഗത്തെ അഞ്ജലിമുദ്രകൊണ്ടും കടകമുദ്രകൊണ്ടും സത്യത്തെയും ധർമ്മത്തെയും പല്ലവമുദ്രകൊണ്ടും മുഷ്ടി മുദ്രകൊണ്ടും സംസ്മൃതിയെ കടകമുദ്രകൊണ്ടും മുദ്രാഖ്യ മുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടണം

മാതൃമുഷ്ടിഃ പിതാ തദ്വൽ സേനാപതിരി
തീരിതഃ മാതാ കടകപക്ഷസ്സ്യാൽ സഖാ
വച സഖീമതഃ ൧൮൨

പിതാവിനെ മുദ്രാഖ്യമുദ്രകൊണ്ടും മുഷ്ടി മുദ്രകൊണ്ടും അപ്രകാരം തന്നെ സേനാപതിയെയും മാതാവിനെ കടകമുദ്രകൊണ്ടും ഹംസപക്ഷമുദ്രകൊണ്ടും അപ്രകാരം തന്നെ സഖിയെയും കാട്ടണം-

മുദ്രാപതാക ശ്രീഖം സ്യാൽ ഹൃദ്യം പക്ഷ
പതാകകഃ കാര്യം ഭാര്യാ വിവാഹശ്ച ഷ
ട്ട്യാമുകുള മുഷ്ടികഃ ൧൮൩

ലക്ഷണത്തെ മുദ്രാഖ്യമുദ്രകൊണ്ടും പതാകമുദ്രകൊണ്ടും ഹൃദയ സന്തോഷത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന പദാർത്ഥത്തെ ഹംസപക്ഷമുദ്രകൊണ്ടും പതാകമുദ്രകൊണ്ടും കാര്യം ഭാര്യാ വിവാഹം ഇവകളെ മുകുളമുദ്രകൊണ്ടും മുഷ്ടിമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടണം-

താർക്ഷ്യഃ ശിഖര ഭേദസ്സ്യാ ന്മകുള ദേ
കഃ വർദ്ധമാനാഞ്ജലിരത്നം വിക്രീഡാ ക
ടകാഞ്ജലി ൧൮൪

ഗരുഡനെ ശിഖരമുദ്രയുടെ ഒരുഭേദംകൊണ്ടും അ-
ന്നത്തെ മുകുള മുദ്രയുടെ ഒരുഭേദംകൊണ്ടും രത്നത്തെ വ-
ൎദ്ധമാനക മുദ്രകൊണ്ടും അംഗുലിമുദ്രകൊണ്ടും ക്രീഡയെ
കടക മുദ്രകൊണ്ടും അഞ്ജലി മുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടുന്നു

സൂചീമുഖാഞ്ജലീ ശ്രീത്രം പൌത്ര പുത്രൌ
വൃദ്ധാഹ്വയേത കൎത്തരീമുഖ മുദ്രാഖ്യൌ പു
ത്രീ കടക സൂചികാ ൪൫

വിശേഷത്തെ സൂചീമുഖ മുദ്ര കൊണ്ടും അഞ്ജലി മുദ്ര
കൊണ്ടും പുത്രനെയും പുത്രന്റെ പുത്രനെയും കൎത്തരി
മുഖമുദ്രകൊണ്ടും മുദ്രാഖ്യമുദ്രകൊണ്ടും പുത്രിയെ കടക
മുദ്രകൊണ്ടും സൂചീമുഖമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടുന്നു-

വൎദ്ധമാനക പക്ഷാഖ്യം ബുധൈഃ പീയൂ
ഷ മിഷ്യതെ മുദ്രാഖ്യ പല്ലവൌ ബാഹൂ രു
പായഃ പരികീൎത്തിതഃ ൪൬

അമൃതിനെ വൎദ്ധമാനക മുദ്രകൊണ്ടും ഹംസപക്ഷ
മുദ്രകൊണ്ടും ബാഹുവെയും ഉപായത്തെയും മുദ്രാഖ്യമു
ദ്രകൊണ്ടും പല്ലവമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടുന്നു-

കടകാഖ്യകരഃ പ്രായഃസ്ത്രീത്വെ നാവൃത്തയൊ
ൎജയെൽ കടകൌ മുകുരൌ ചെത സ്സുന്ദരീപ
രികീൎത്തിതഃ ൪൭

സ്ത്രീത്വത്തിങ്കൽ മിക്കവാറും കടക മുദ്രയെ രണ്ടുതാക്കു
ന്നു- സുന്ദരിയെ കടകമുദ്രകൊണ്ടും മുകുരമുദ്രകൊണ്ടും
കാട്ടുന്നു-

നാശസ്സ്യാന്മുഷ്ടിഭെദസ്യാൽ മദ്ധ്യാ ശിഖരപ
ക്ഷകഃ പതാകഃ കൎത്തരീ ഹംസാസ്യൌ യുവരാ
ജ ഇതിസ്മൃതഃ ൪൮

നാശത്തെ മുഷ്ടിമുദ്രയുടെ ഒരുഭേദംകൊണ്ടും മദ്ധ്യ

ത്ത ശിഖരമുദ്രകൊണ്ടും ഹംസപക്ഷമുദ്രകൊണ്ടും യു
വരാജാവിനെ പതാകമുദ്രകൊണ്ടും കർത്തരീമുഖമുദ്ര
കൊണ്ടും കാട്ടണം.

സംയുക്ത ഹംസപക്ഷാഭ്യാം ഭേകം സ്യാ
ദഥസമ്മദഃ ഹംസാസ്യഹി പക്ഷമുദ്രാഖ്യൈഃ
ശൈത്യം സംയുതമുഷ്ടികം ൧൧൯

ഭേകത്തെ ഒന്നിച്ചുചേർത്തിരിക്കുന്ന ഹംസപക്ഷമുദ്ര
കൊണ്ടും സന്തോഷത്തെ ഹംസപക്ഷമുദ്രകൊണ്ടും മു
ദ്രാഖ്യമുദ്രകൊണ്ടും ശൈത്യത്തെ തമ്മിൽചേർത്തിരിക്കു
ന്ന മുഷ്ടിമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടണം

കർത്തരീമുഖ ഹസ്താഭ്യാം ശംഖസോപാന
വേണവഃ നീവി സംയുക്ത മുദ്രാഭ്യാം നാ
സികാ വർദ്ധമാനകഃ ൧൨൦

ശംഖം സോപാനം വേണു ഇവയെ ഒന്നിച്ചുചേ
ർത്ത കർത്തരീമുഖമുദ്രകൊണ്ടും കണ്ണക്കത്തിനെ തമ്മിൽ
ചേർത്തിരിക്കുന്ന മുദ്രാഖ്യമുദ്രകൊണ്ടും നാസികയെ വ
ർദ്ധമാനകമുദ്രകൊണ്ടും കാട്ടണം-

ഹംസാസ്യാഭ്യാം മണ്ഡപം ചൈവ ഹസ്ത അളകൊ
ഹംസപക്ഷകഃ ശൈവലഞ്ച തഥൈവ
പ്രോക്തഃ നാട്യശാസ്ത്ര വിശാരദൈഃ ൧൨൧

മണ്ഡപത്തെ ഹംസാസ്യമുദ്രകൊണ്ടും അളകത്തെ
യും പല്ലി(ചണ്ടി)യെയും ഹംസപക്ഷമുദ്രകൊണ്ടും
കാട്ടണം

ചന്ദ്രം സർവ്വജ്ഞയോഗ്യം സ്യാൽ സൂചീമുഖ
സ്ഥാപിതഃ ഹസ്തശിഖര നാമതി വി
ഷ്ണുരയം വിഷ്ണുയൈസ്തഥാ ൧൨൨

ഭഗവാനെന്നുള്ളതിനെ ഉല്ലാസിക്കിലും ശിഖരമുദ്രകൊ

ടം സൂചിപ്പിക്കകൊണ്ടും കാട്ടുന്നു

പ്രായഃപ്രോക്താ മിശ്രഹാസ്യാ നാട്യശാ
സ്ത്രോക്തവർത്മനാ ശേഷാസ്തു ഹാസ്യാ
ജ്ഞാതവ്യാ വിദഗ്ദ്ധൈർന്നാട്യ ദർശനാൽ പരം

മിക്കവാറും സമ്മിശ്രങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഹാസ്യങ്ങളു ശാസ്ത്രത്തിന്നനുസരിച്ചു പറഞ്ഞു ശേഷമെല്ലാം കണ്ടറിയെണ്ടതാകുന്നു-

ഇതിഹാസ്യലക്ഷണ ദീപികായാം

ദ്വിതീയഃ പരിച്ഛേദഃ

(സമ്പൂർണ്ണം)

[illegible]